

AD VE EYLEM KÖKLERİ /YAPIM VE ÇEKİM EKLERİ/ YAPILARI BAKIMINDAN SÖZCÜKLER

- 1) İyelik ekleri, ad çekim eki grubuna giren eklerdendir ve bir varlığın kime ya da neye ait olduğunu bildiren eklerdir.

Buna göre aşağıdaki dizelerin hangisinde

1.Tekil iyelik eki almış bir sözcük vardır?

- a) Havalar güzel gidiyor
b) Sen de çiçek açtın erkenden
c) Küçük zerdali ağacım,
d) Aklın ermeden.

Desem ki vakitlerden bir Nisan akşamıdır,
Rüzgârların en ferahlatıcısı senden esiyor,
Sende seyrediyorum denizlerin en mavisini,
Ormanların en kuytusunu sende gezmekteyim,

2) Yukarıdaki dizelerde altı çizili sözcükle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) "Vakitlerden" sözcüğü hem yapım hem de çekim eki almıştır.
b) "Esiyor" sözcüğü sadece eylem çekim eki almıştır.
c) "Seyrediyorum" birleşik yapıli bir sözcüktür.
d) "Sende" sözcüğü bulunma durum ekini almıştır.

O gün gelsin neşemiz tazelensin de gör
Dünyayı (1) hele sen bir barış olsun da gör
Seyreyle gülü bülbülü

Çifter çifter aylar gökyüzünde (2)

Her gece ayın on dördü

Kuşlar geçecek damların (3) üstünden

Kuşlar konacak dallara

Kanat seslerini duyup uyanırlarsa

3) Numaralı sözcüklerle ilgili verilen bilgilerden hangisi söylenemez?

- a) 1.sözcük iyelik eki almıştır.
b) 2. sözcük birleşik yapıli sözcüktür.
c) 3.sözcük ilgi (tamlayan) eki almıştır.
d) 4. sözcük eylem çekim eki almıştır.

Sevgili öğrencilerim, "yol" sözcüğüne hem çokluk hem iyelik hem de adın yönelme durum ekini getirip defterinize yazınız.

4) Hangi çocuğun yazdığı sözcük öğretmenin istediği gibidir?

- a) Asya: yolcularımız b) Şevval: yollardaydık
c) Koray: yollarımıza d) Kaan: yolculara

5) Aşağıda ad köklü ve eylem köklü sözcükler sınıflandırılırken bir yanlışlık yapılmıştır.

Ad Köklü Sözcükler Eylem Köklü Sözcükler

Kaleci saygı
Okulda öğretmen
Yazlık yüzücü
Çiçekçi sararmış

Buna göre hangi sözcükler yer değiştirirse bu yanlışlık giderilmiş olur?

- a) kaleci-yüzücü b) okulda-sararmış
c) yazlık-sararmış d) çiçekçi-öğretmen

- 6) Eklendiği sözcüğün anlamını değiştiren ekler "yapım eki" denir. Yapım eki alan sözcüklere "türemiş sözcük" denir.

Buna göre aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi türemiş sözcüktür?

- a) Balıklar gibi yüzmek isterdim.
b) Ama benim yüzgeçlerim yok.
c) Kuş olup maviliklerde uçmak isterdim.
d) Ama kanatlarım yok.

Sözcükler	Basit	Türemiş	Birleşik
İstek	x		
Çöküntü		x	
Pazartesi			x
Oduncu		x	
Gönülden	x		
Gecekond			x

7) Yukarıdaki tabloda sözcüklerin yapı özellikleri gösterilirken kaçında yanlışlık yapılmıştır?

- a) 1 b) 2 c) 3 d) 4

8) Aşağıdaki sözcüklerden hangisinin kökü adken aldığı ekle eylem olmuştur?

- a) Güvence b) derinlik c) salıncak d) sulamış

"İşte burası benim dünyam...Demir kuşlar, demir atlar, demir kutular yok. Zaman, korku (1), telaş, hastalık yok. Benim dünyamın (2) çekirdeğinde lav yok. Benim dünyamın çekirdeğinde sevgi ve mutluluk var. Dışarıya korkmadan çıkıyorum. Demir kuşlardan bombalar yağmayacak. Demir atlar çocuklara zarar vermeyecek. İnsanlar demir kutuların karşısında hopsolmayacak (3). Akıllarını demir kutulara esir vermeyecek (4)." **TAHA ÜVEYS ŞEN (5/B)**

9) Yukarıdaki parçada numaralanmış sözcüklerle ilgili açıklamaların hangisi yanlıştır?

- a) 1.Sözcük eylemden ad yapan yapım ekini almıştır.
b) 2.Sözcük hem iyelik hem ilgi eki almıştır.
c) 3.Sözcük birleşik yapıli bir sözcüktür.
d) 4. Sadece gelecek zaman ekini almıştır.

Türkçede anlamları değişmeden hem ad hem de eylem olarak kullanılabilen kökler vardır ki bunlara ortak kök (kökteş kök) denir. Sesteş (eş sesli) sözcükler ortak kök değildir.

Örnek: Güreş milli sporumuzdur. (güreş: ad kökü)

Babamla güreştik. (güreş: eylem kökü)

Kırlarda koşarken ayağını kırmış. (Ortak kök değildir çünkü anlam ilişkisi yok, sesteş/eş sesli köktür.)

10) Yukarıdaki bilgiden ve örneklerden de yararlanarak aşağıdaki tümcelerde yer alan altı çizili sözcüklerden hangisi ortak kök değildir?

- a) Rengarenk boyalarla renklendirdik merdivenleri.
b) Annemle bahçedeki tüm gülleri budadık.
c) Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da yarışı ben kazandım.
d) Eski ayakabılarımdan sonunda kurtuldum.

Kök: Bir sözcüğün parçalanamayan, anlamlı, en küçük parçasıdır. Sözcüğün kökü bulunurken sondan başa doğru ekler çıkarılır, kalan bölüm köktür. **Sözcükle kök arasında anlam ilgisi olmalı.** **Örnek:** balıkçılar: balık+çı+lar
Bu sözcüğü incelediğimizde anlamlı en küçük parçanın "bal" sözcüğü olduğunu görüyoruz ancak "bal", sözcüğün tamamıyla anlam ilişkisi taşımadığı için bu sözcüğün kökü olamaz. Bu yüzden sözcüğün tümüyle anlam ilişkisi bulunan "balık" sözcüğü bu sözcüğün köküdür.

BİLGİ KÖŞESİ

İş, oluş veya durum bildiren köklere **eylem kökü**; varlıkların, kavramların, duyguların adı olan köklere **ad kökü** denir. Eylem kökleri “-mak / –mek” mastar ekini alabilirken ad kökleri alamaz.

Örnek: gel-,oku-sev-: eylem kökleridir. Bu köklere mak/mek ekini getirebiliyoruz. Gelmek, okumak, sevmek... Su, çiçek, kitap: ad kökleridir. “Sumak, çiçekmak, kitapmak” olmuyor.

11) Yukarıdaki bilgiden de yararlanarak aşağıdaki atasözlerinin hangisindeki altı çizili sözcük kökünün türü ayrıca içinde yanlış verilmiştir?

- a) Ağaç yaprağıyla gürlür.(eylem kökü)
- b) Güneş balçıkla sıvanmaz.(ad kökü)
- c) Yalancının mumu yatıya kadar yanar.(ad kökü)
- d) Damlaya damlaya göl olur.(eylem kökü)

12) Yapım Ekleri: Sözcüklere gelerek onlardan yeni sözcükler türeten eklerdir. Yapım ekleri eklendiği sözcüğün anlamını değiştirir. Kısacası yapım eki, adından da anlaşılacağı gibi, sözcüklerden yeni sözcükler türetir. Yapım eki almış bir sözcüğe **türemiş** sözcük ya da **gövde** denir.

“göz” sözcüğüne aşağıdaki eklerden hangisi gelirse yeni bir sözcük **türemez**.

- a) -lük b) -lem c) -cü d) -üm

13) Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde türemiş sözcükler bir arada verilmemiştir.

- a) Bilgin, sulak, sırdaş, batı
- b) Durgun, dalgıç, seçenek, sözcük
- c) Kalem, silgi, okul, gelmiş
- d) Verici, öğrenci, bitkin, kitaplık

Gizli	Addan türemiş ad
Morarmış	Addan türemiş eylem
Yazdır	Eylemden türemiş eylem
	Eylemden türemiş ad

14) Tabloda boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- a) Oyuncak b) yönet c) örgü d) kovala

Kök halinde olan ya da sadece çekim eki alan sözcükler basit yapıli sözcüklerdir.

15) Aşağıdaki hangi tümcede yer alan sözcüklerin tamamı basit yapılidir?

- a) Arabayı çok hızlı kullanıyordu.
- b) Bugünlerde Buse de pek alınganmış.
- c) Çocuksu bir gülüşü vardı ninemin.
- d) Büyükada demek mimoza demektir.

16) “Mum dibine ışık vermez.” Atasözünde kaç tane basit yapıli sözcük vardır?

- a) 1 b) 2 c) 3 d) 4

17) Aşağıdaki birleşik sözcüklerden hangisi ad +eylemden oluşmuştur?

- a) gecekondur b) aksakal c) biçerdöver d) aslanagzi

18) Aşağıdaki birleşik sözcüklerin hangisinde birleşen sözcüklerin ikisi de eylem değildir?

- a) gelgit b) uyurgezer c) yapboz d) imambayıldı

Yeni bir kavramı karşılamak üzere, birden fazla sözcüğün bir araya gelip kaynaşmasıyla oluşan sözcüklere **BİRLEŞİK SÖZCÜK** denir.

Birleşik sözcükler oluşturulurken ses düşmesi, ses türemesi gibi ses olayları olursa veya sözcüklerden en az biri gerçek anlamını kaybederse oluşan birleşik sözcük bitişik yazılır.

BİLGİ KÖŞESİ

19) Aşağıdaki birleşik sözcüklerden hangisinin yazımında bir yanlışlık yapılmıştır?

- a) demirbaş b) keçiboyunu c) açık göz d) fark etmek

BİRLEŞİK SÖZCÜKLER FARKLI YOLLARLA OLUŞTURULABİLİR.

20) Aşağıda yer alan birleşik sözcüklerle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Kızılırmak: Ön ad tamlamasıyla oluşturulmuştur.
- b) Öğretmenevi: Ad tamlamasıyla oluşturulmuştur.
- c) Ateşkes: Bir ad ve bir eylemden oluşmuştur.
- d) Bilgisayar: İki eylemin birleşmesiyle oluşmuştur.

21) Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde sözcükler kök ve eklerine doğru ayrılmıştır.

a)	<u>ağ</u> + <u>aç</u> + <u>lar</u> + <u>ımız</u> ad kökü yapım eki çokluk eki iyelik eki
b)	<u>sav</u> + <u>aş</u> + <u>ma</u> + <u>malı</u> + <u>y</u> + <u>ız</u> eylem kökü yapım eki yapım eki kip eki kaynaştırma kişi eki
c)	<u>öğret</u> + <u>men</u> + <u>lik</u> + <u>te</u> eylem kökü yapıp eki yapım eki bulunma durum eki
d)	<u>duygu</u> + <u>sal</u> + <u>lık</u> + <u>a</u> ad kökü yapım eki yapım eki yönelme durum eki

22) Aşağıdaki tümcelerde yer alan ikilemelerden hangisinin yapısı farklıdır?

- a) Soğuk soğuk espriler yapıp durma, rica ederim.
- b) Kıyıda köşede kalmış şiirleri bulup okurdum.
- c) İrili ufaklı çakıl taşlarını cebine doldurmuş.
- d) Günlük güneşlik bir günde düştük yola.

23) “Ayağını yorganına göre uzat” tümcesindeki altı çizili sözcük ile ilgili hangi öğrenci yanlış bilgi vermiştir?

- a) Helin: “-ın” çekim eki grubundan ilgi (tamlayan) ekidir.
- b) Ceylin: sözcüğün kökü “yorgan”dır ve ad köküdür.
- c) Aras: Basit yapıli bir sözcüktür.
- d) Arda: “-a” adın yönelme durum ekidir.

“Çocuklar, şiirlerle büyümeli. Sevinci, coşkuyu, acıyı, hüznü anadilinin müziğiyle yüreğinde duyabilmeli çünkü dilin ritmi, sesin ritmi yüreğin ritmini yansıtır, yaşam onlarla anlam kazanır, onlar güzelleştikçe yaşam güzelleşir.”

24) Yukarıdaki paragrafla ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Birden çok birleşik yapıli sözcük vardır.
- b) İlgi (tamlayan) eki alan dört sözcük vardır.
- c) İyelik (sahiplik/aitlik) eki alan birden çok sözcük yer almaktadır.
- d) Eylem çekim eki alan sözcük yoktur.

25) Aşağıdakilerden hangisi altı çizili sözcük ötekilerden farklı türde ad (isim) çekim eki almıştır?

- a) Kitabın konusu ilgimi çekti, mutlaka okuyacağım.
- b) Bahçemiz rengarenk çiçekleriyle insanı büyüler.
- c) Arkadaşın da bizimle gelebilir, isterse...
- d) Kuzenim çok üzgün bugünlerde, kedisi kaybolmuş.

**HAZIRLAYAN: ÜMMÜHAN DURMUŞ
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ**

YANIT ANAHTARI:

1	C	15	A
2	A	16	C
3	A	17	A
4	C	18	D
5	B	19	C
6	B	20	D
7	A	21	C
8	D	22	B
10	B	23	A
11	A	24	D
12	D	25	A
13	C		
14	C		